

Hallinnollisesti yhtenäinen suomenkielinen peruskoulu

498/12.00.00/2014

SOVV 13.06.2018 § 52

Lisätiedot:

opetuspäällikkö Sari Aarniokoski, puh. 050 382 6265
etunimi.sukunimi@kauniainen.fi

Valtuusto päätti vuoden 2018 talousarviokäsittelyssä 13.11.2017 § 54, että suomenkielisessä opetuksessa "selvitetään yhteisen rehtorin vakanssin perustamista Mäntymäen ja Kasavuoren kouluihin peruskoulutasolle".

Selvityksessä tarkastellaan kahdessa eri toimipisteessä olevan hallinnollisesti yhden rehtorin alaisuudessa toimivaa peruskoulua pedagogisista, henkilöstön ja koulun toiminnan johtamisen sekä taloudellisista lähtökohdista.

Perusopetuksen yhtenäistämisen painotetaan ehyen koulupolun luomista jokaiselle oppilaalle. Oppilaan ehyt koulupolku koostuu mm. selkeästi yhteisestä opetussuunnitelmasta, hyvästä tiedonkulkusta, sujuvista siirtymistä perusopetuksen sisällä, opettajien välisestä aktiivisesta ja rakentavasta kommunikoinnista sekä yhtenäisyyttä ja yhteisöllisyyttä rakentavasta johtamisesta.

Jo vuoden 2004 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet määrittivät perusopetuksen opetuksellisen yhtenäisyyden: perusopetukselle määriteltiin yhteinen arvopohja ja tehtävä, ja sen ohjaamiseksi luotiin perusopetukselle yhtenäinen oppimiskäsitys sekä yhteiset tavoitteet. Perusopetuksen tavoitteiden mukaan peruskoulua muun muassa tuli kehittää pedagogisesti ja toimintakulttuurisesti yhtenäisen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Myös nykyisissä vuoden 2014 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ajatus perusopetuksen yhtenäisyydestä on vahvasti mukana: perusopetusta tulee opetussuunnitelman perusteiden mukaan kehittää opetussuunnitelmallisesti ja pedagogisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, vuosiluokkien muodostaa opetuksellisesti eheä ja kasvatuksellisesti johdonmukainen jatkumo ja opetuksen järjestäjän huolehtia yhteistyöstä ja opetuksen yhtenäisyydestä siitä riippumatta, toimivatko perusopetuksen eri luokka-asteet hallinnollisesti eri yksiköissä tai eri rakennuksissa (POPS 2014). Kansalliset normit ja ohjaus edellyttävät yhtenäistä perusopetusta, mutta hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu on aina paikallinen ratkaisu.

Perusopetuksen yhtenäisyyttä tavoitellaan monilla tavoin ja tasoilla. Opettajankoulutuksessa pyritään nykyisin siihen, että luokanopettajaksi ja aineopettajaksi opiskelevat kohtaavat jo koulutuksen aikana esim. opinnoissa on yhteistoiminnallisia sekaryhmiä. Lisäksi suositellaan, että opetusharjoitteluja tulisi toteuttaa enenevässä määrin yhtenäisissä peruskouluissa, jolloin opettajaksi opiskelevilla olisi mahdollisuus seurata sekä ala- että yläkoulun opetusta.

Yhtenäisessä peruskoulussa lähtökohtana tulisi olla yhtenäinen oppimiskäsitys ja yhteiset kasvatustavoitteet, jotka luovat perustan oppilaan ehyelle koko perusopetuksen kestäväälle oppimispolulle. Yhtenäisessä oppimiskäsityksessä ja kasvatustavoitteessa oppilaan kasvun ja oppimisen tukeminen hahmotetaan suunnitelmallisena, koko peruskoulun kattavana ja monipuolisena kokonaisuutena. Yhtenäisyyttä rakennetaan vahvistamalla ala- ja yläkoulun yhteistyötä erityisesti nivelvaiheissa, yhtenäistämällä oppilashuoltoa ja oppilasarviointia sekä kehittämällä opettajien keskinäistä yhteistyötä. Yhtenäisen peruskoulun katsotaan turvaavan lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä tekijöitä.

Yhtenäinen peruskoulu on vähintään hallinnollisesti yhtenäinen koulu, mutta tavoitteena on myös pedagogisesti yhtenäinen koulu. Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu on määritelmä, jolla tarkoitetaan yhden rehtorin alaisuudessa toimivaa kaikki perusopetuksen vuosiluokat sisältävää koulua. Se voi toimia yhdessä tai useammassa toimipisteessä, mutta hallinnollisesti henkilöstö on yhtenäinen. Perusopetuksen yhtenäisyys on tällöin käsitteenä laaja ja korostaa eri luokka-asteita käsittävien koulujen välistä opetussuunnitelmallista yhteistyötä. Hallinnollisesti yhtenäinen peruskoulu eri toimipisteissä on ainoastaan hallinnollisesti yhtenäinen, ei vielä pedagogisesti tai toiminnallisesti.

Kauniaisten peruskouluilla, Mäntymäen koululla ja Kasavuoren koululla, on pitkä perinne yhdessä tehdyistä koulun kehittämistöistä ja -projekteista. Peruskoulujen tulevaisuusohjelmat ja 2016 opetussuunnitelmauudistus on tehty koulujen välisellä tiiviillä yhteistyöllä. Lisäksi perusopetukseen laaditaan vuosittain perusopetuksen yhteinen toimintasuunnitelma. Myös sen arviointi toteutetaan yhdessä. Toiminnallista yhtenäisyyttä edistetään yhteisillä henkilöstökoulutuksilla ja suunnitteluilla, joiden toteuttamista varten koulujen yhteissuunnittelu-aika on laitettu pidettäväksi samaan aikaan. Peruskoulujen rehtorit, apulaisrehtorit ja johtoryhmät tekevät tiivistä yhteistyötä yhteisen toimintakulttuurin vahvistamiseksi. Yhteistä toimintakulttuuria edistetään lisäksi yhteisillä tapahtumilla ja monialaisilla oppimiskokonaisuuksilla.

2016 käyttöön otettu opetussuunnitelma korostaa yhteisöllisyyttä, yhteistyöhön perustuvaa toimintakulttuuria ja oppilaan yhtenäistä koulupolkua. Sen tavoite on luoda oppilaalle eheä kasvun ja oppimisen jatkumo. Siinä painotetaan tulevaisuudessa tarvittavaa sivistystä ja laaja-alaisen osaamisen taitojen merkitystä sekä oppiaineiden välistä yhteistyötä.

Kuntaliitto kirjoittaa julkaisussaan "Sivistyksen suunta 2025" seuraavasti: "Kouluverkkojen rakennetta kehitetään niin, että kaikki vuosiluokat 0–9 ovat paikalliset mahdollisuudet ja tarpeet huomioiden enenevässä määrin fyysisesti yhdessä. Se luo oppilaalle turvallisemman kasvuympäristön koko esi- ja peruskoulun ajaksi ja eheyttää oppilaan koulunkäyntiä sekä poistaa nivelvaiheen ala- ja yläkoulun väliltä. Opettajankoulutusta kehitetään siten, että se tukee kaikille yhteisen peruskoulun toteuttamista. Opettajakoulutus antaa nykyistä laaja-alaisemman kelpoisuuden opettaa joustavasti eri kouluasteilla. Kaikille yhteisessä peruskoulussa luokanopettajien ja aineenopettajien yhteistyö tiivistyy luonnostaan. Mahdollisuus käyttää opettajia joustavasti eri vuosiluokilla parantaa opetuspalvelujen laatua ja

opettajien osaamisen hyödyntämistä. Kaikille yhteinen peruskoulu edistää opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista ja eheyttää koulun toimintakulttuuria. Kaikille yhteisessä peruskoulussa katsotaan laajemmasta näkökulmasta koulun johtamista, opettajuutta, henkilökunnan osaamista ja oppimisympäristöjä. Se tukee paremmin perusopetuksen kokonaisvaltaisempaa kehittämistä ja toiminnan tehostamista. Kaikille yhteinen peruskoulu lisää pedagogista osaamista ja edistää uusien toimintamallien ja opetusjärjestelyjen käyttöönottoa."

Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuurin ja opetuksellisen jatkumon luominen nostaa esille entistä selvemmin tarpeen opettajien väliselle kohtaamiselle ja tiiviille yhteistyölle. Opettajuudessa (luokanopettaja – aineenopettaja) koetut erot hidastavat ja vaikeuttavat yhtenäisyyttä. fyysisesti toisistaan erillisinä toimivat ala- ja yläkoulut ylläpitävät tätä perusasteen kah-tiajakoa. Koulurakennuksen lisäksi myös muun muassa välituntialue voi rakentaa tai rikkoa yhtenäisyyttä. Toisaalta arjen jakamisella ja arkikohtaamisissa luodaan vuorovaikutusta, joka edistää yhtenäisyyttä ja toiminnan dialogisuutta. Kohtaamisia tapahtuu opettajan työpäivän aikana useita: oman oppilasryhmän kanssa, yksittäisten koululaisten kanssa sekä oppituntien aikana, että niiden ulkopuolella esim. ruokailun yhteydessä, erilaisten opettajakollegoiden kesken, koulunkäyntiavustajien, oppilashuoltoryhmän ja koulun muun henkilökunnan kanssa sekä oppilaiden vanhempien ja paljon myös koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa. Yhtenäinen peruskoulu luo mahdollisuuden antaa selkeät puitteet eri luokka-asteiden opettajien yhteistyölle ja tarpeen vaatiessa myös yhteiskäytölle opetuksessa. Yhtenäisyys mahdollistaa myös monipuolisen aihekokonaisuuksien toimintamallin.

Pedagogisesti ja toiminnallisesti yhtenäinen peruskoulu

Yhtenäiskoulun pedagogiikan kulmakivet ovat vahva oppilastuntemus, opettajien välinen yhteistyö ja opetussuunnitelmaratkaisut. Oppilastuntemus, joka on yhtenäisen peruskoulun ehdoton vahvuus ja voimavara, syntyy sillä, että vastuuta oppilaasta jaetaan useamman henkilön kanssa. Opettajien välisellä yhteistyöllä on tässä suuri merkitys. Opettajat, jotka työskentelevät eri luokka-asteiden oppilaiden kanssa, oppivat vuosien saatossa tuntemaan oppilaan lisäksi myös hänen huoltajansa ja muut yhteistyöverkostot.

Oppilaalle oppimisympäristö, jossa pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu toteutuu, tuntuu turvalliselta ja tutulta. Siinä sekä ihmiset että säännöt ja toimintatavat ovat tuttuja. Oppilas luo pitkäkestoisia ihmissuhteita muihin oppilaisiin ja opettajiin. Yhteys tuttuun ja turvalliseen luokanopettajaan ei katkea herkässä murrosiässä ja aineenopettajat voivat opettaa jo aiemmin kuin vasta ylemmillä vuosiluokilla. Kouluympäristön yhteiset pelisäännöt pysyvät yhdenmukaisina läpi peruskoulun.

Yhtenäisyyttä tulee rakentaa aktiivisesti ja suunnitelmallisesti. Yhtenäisyyden, erityisesti pedagogisen yhtenäisyyden, täytyy näkyä myös koulun arjessa ja opettajien työn organisoinnissa. Pedagogisesti yhtenäisessä peruskoulussa suunnittelu ja toteuttaminen tehdään alusta alkaen pedagogisen yhtenäisyyden näkökulmasta. Se tarkoittaa yhteisen sävelen löytämistä toimintatavoissa, oppimisympäristön järjestämisessä ja työtavoissa. Yhtenäisyyden rakentumisesta hidastaa ja vaikeuttaa kuitenkin se tosiasia, että

erilaisia asiantuntijuuksia sisältävässä kouluorganisaatiossa yksittäisen opettajan työ näyttäytyy itsenäisenä ja antaa opettajalle pedagogisen vapauden omassa opetuksessa. Tästä syntyy koulun sisälle lukuisia erilaisia tulkintoja siitä, mitä työ opettajana oikein on.

Yhtenäisen peruskoulun toteutumiseksi ratkaisevaa on se, missä määrin opettajat jakavat yhtenäisen identiteetin riippumatta siitä, minkä ikäisten oppilaiden kanssa he työskentelevät. Yhteinen opettajainhuone on oiva maaperä, jossa vuorovaikutusta ja yhteistyötä edistetään. Lukuvuosittain järjestettävät yhteiset tapahtumat ja tilaisuudet sekä mm. samanaikainen yhteissuunnittelu-aika ovat myös tärkeitä yhteisen identiteetin rakentumisen edistäjiä. Yhtenäisyydellä luodaan myös yhteistä pedagogista toimintakulttuuria ja malleja.

Pedagogisesti ja toiminnallisesti yhtenäisessä peruskoulussa alakoulun ja yläkoulun toimintakulttuurit ovat yhtenäistyneet, mikä näkyy opettajien toimikuvan monipuolistumisena. Opetukselliset ratkaisut ovat rikastuneet ja tulleet joustavimmiksi. Opettajien ennakoluulot eri kouluasteiden välillä lievenevät ja asenteet muuttuvat, kun tehdään yhteistä opetuksen suunnittelua ja toisilta oppimista sekä panostetaan opetukselliseen vuorovaikutukseen.

Yhtenäinen peruskoulu muodostaa pedagogisen ja toiminnallisen kokonaisuuden lisäksi myös hallinnollisen kokonaisuuden. Perusopetuksen yhdistäminen ainoastaan hallinnollisesti ei välttämättä uudista pedagogiikkaa eikä siten tuo lisäarvoa oppilaille. Kokonaisvaltainen ja systeeminen yhtenäistäminen edellyttää, että fyysiset puitteet yhdistävät opetusta ja oppimisympäristöjä.

Yhtenäisyyden haasteet

Yhtenäisen toimintakulttuurin rakentamisessa törmätään nopeasti koulujen reaali maailmaan, jossa ala- ja yläkoulujen toimintakulttuurit poikkeavat lähtökohtaisesti toisistaan erilaisten opettajajärjestelmien vuoksi. Se, mikä on toisaalta yhtenäisen peruskoulun vahvuus, aiheuttaa samaan aikaan suuria haasteita yhteisölliselle ja yhtenäistävälle toiminnalle. Luokka- ja aineopettajajärjestelmillä on omat tosistaan eroavat piirteet, mikä on hidastanut peruskoulun kokonaisvaltaista kehittämistä. Suurin ero järjestelmien välillä on siinä, että aineenopettajilla oppilasryhmä vaihtuu tiuhaan, minkä takia he eivät välttämättä saavuta oppilaan tuntemuksessa samaa monipuolisuutta kuin luokanopettajat. Tämän takia onkin suotavaa, että aineenopettajien ja luokanopettajien välinen kumppanuus olisi oppilaan koulupolun aikana tiivistä. Jos ala- ja yläkoulu sijaitsevat fyysisesti toisistaan erillään, on se omiaan ylläpitämään perusasteen kahtiajakoa ala- ja yläkouluun. Yhteistoininnan tavoitteena on syvä yhteinen käsitys opettajuudesta. Pedagogisesti yhtenäinen peruskoulu toteutuu täten vain, kun opettajien välillä on toimintaympäristössä arkikohtaamisia. Satunnaiset kohtaamiset (esim. yhteiset suunnittelupäivät) eivät riitä pedagogisesti yhtenäisen toiminnan toteuttamiseen.

Kahdessa eri rakennuksessa toimiva yhtenäinen peruskoulu ei pysty hyödyntämään sitä, minkä katsotaan olevan sen ehdoton vahvuus: oppilaan oppimisympäristö pysyy pääpiirteissään samana siirryttäessä alakoulusta

yläkouluun. Samassa rakennuksessa olevassa yhtenäiskoulussa oppilaat saavat opiskella tutussa toimintaympäristössä tuttujen opettajien kanssa koko peruskoulun ajan. Yhteiset säännöt, tilat, opettajat ja opetussuunnitelma tuovat uusia mahdollisuuksia erityisesti 1-6 luokkien opettamiseen, koska käytössä ovat myös aineenopetusluokkien tilat sekä välineet. Eri-ikäiset lapset tukevat myös toistensa kokonaisvaltaista kehittymistä.

Yhteisöllisyyden rakentamisessa paitsi rehtori myös opettajat itse ovat avainasemassa – yhteisöllisyys on ihmisten välistä vuorovaikutusta ja toimintaa, joka tulee näkyväksi erityisesti yhteisön jäsenten kokoontuessa samaan tilaan. Pohjimmiltaan siis myös yhteisöllisyyden rakentamisessa on kyse yksilöiden välisistä kohtaamisista. Nämä päivittäiset kohtaamiset yhtenäisen peruskoulun käytävillä, luokkahuoneissa, ruokalassa, taukutiloissa ja välituntialueilla muokkaavat koko koulu yhteisöä ja vaikuttavat myös yhtenäisyyden asteeseen. Parhaimmillaan tilaratkaisuilla edistetään yhteisyyttä ja rikastutetaan vuorovaikutusta.

Taloudelliset vaikutukset

Kahdessa rakennuksessa toimiva yhden rehtorin johtama yhtenäiskouluratkaisu ei poikkea taloudellisesti juurikaan nykyisestä tilanteesta, jossa kummallakin koululla on oma rehtorinsa, apulaisrehtori sekä johtoryhmät ja muut vastuuhenkilöt. Yhden rehtorin alaisuudessa toimiva kahteen eri rakennukseen sijoittuva yhtenäinen peruskoulu vaatii rehtorin lisäksi kaksi virka-apulaisrehtoria. Virkaehtosopimus (OVTES) määrittelee rehtoreiden palkan koulun oppilasmäärien mukaan. Yhtenäiskoulun rehtorin tehtäväkohtainen palkka on minimissään 4742,27 euroa. Virka-apulaisrehtorin palkka määräytyy rehtorin palkasta vähentämällä siitä 7 %. 345 oppilaan yläkoulun rehtorin tehtäväkohtainen palkka on 4 181,51 euroa ja 450 oppilaan alakoulun rehtorin tehtäväkohtainen palkka on 4 019,61 euroa. Opettajaviran ohella toimivat apulaisrehtorit saavat esimiestehtävästä erillisen korvauksen ja opetusvelvollisuuden huojennuksen. Rehtoreilla opetusvelvollisuus on koulun koosta riippuen 0-10 vuosiviikkotuntia. Yhtenäiskoulun rehtorilla opetusvelvollisuutta ei ole. Virka-apulaisrehtoreiden opetusvelvollisuus määräytyy rehtorin opetusvelvollisuuden mukaisesti.

Kahdessa eri rakennuksessa sijaitsevilla kouluilla tulee olla edelleen nykyiseen tapaan omat johtoryhmät sekä vastuuhenkilöt ja tiimit. Näistä erillis-tehtävistä maksettavat korvaukset säilyvät siten nykyisellä tasolla.

Henkilöstö

Henkilöstölle tehtiin kysely yhden rehtorin alaisuudessa toimivasta yhtenäiskoulusta kahdessa rakennuksessa keväällä 2018. Kyselyyn vastasi yhteensä 37 opettajaa, 22 yläkoulusta ja 15 alakoulusta. Kyselyjen vastaukset ovat **oheismateriaalina**.

Kyselyn mukaan henkilöstön suurin huoli on rehtorin mahdollisuus reagoida nopeasti esiin tuleviin asioihin hänen toimiessa kahdessa eri rakennuksessa. Koettiin, että yksi rehtori ei riitä vastaamaan kahden oppilasmäärältään ison koulun tarpeita. Arkikohtaamisen tärkeys nousi vastauksissa esille.

Opettajien vastauksissa nousi esiin, että yhtenäinen peruskoulu koettiin siinänsä hyväksi asiaksi, mutta toimipisteiden etäisyys toisistaan nähtiin hankaloittavan yhteistä toimintaa.

Kasavuoren koulun opettajat ovat antaneet oman kannanottonsa (**oheismateriaali**) liittyen yhden rehtorin johtamaan yhtenäiskouluun kahdessa eri rakennuksessa.

Ruotsinkielisen perusopetuksen pilotointi

Granhultin koulun rehtorin siirtyessä uusiin tehtäviin keväällä 2017 päätettiin ruotsinkielisessä perusopetuksessa pilotoida yhden yhteisen rehtorin mallia. Rehtorin rinnalla molemmilla kouluilla on oma virka-apulaisrehtorinsa. Pilotoinnin tavoitteena on luoda yhtenäisempi toimintakulttuuri ruotsinkieliseen perusopetukseen ja rakentaa koulujen yhteistyötä vahvemmaksi. Pilotoinnin ensimmäinen arvio tehtiin kyselynä henkilöstölle tammikuussa 2018. Kyselyn tulokset esiteltiin ruotsinkieliselle opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunnalle 16.1.2018 § 9. Pilotointi jatkuu vielä lukuvuoden 2018-2019.

Yhtenäiskouluselvitys

Suomenkielisen perusopetuksen yhtenäiskoulusta tehtiin selvitystyötä vuosina 2014-2016. Selvitystyön eteneminen ja tulokset ovat luettavissa liitteen valtuuston pöytäkirjasta 7.11.2016 § 54.

Sivistystoimenjohtaja:

Valiokunta merkitsee tiedoksi tehdyn selvityksen. Suomenkielisen perusopetuksen hallinnollisesti yhtenäisestä peruskoulun rehtorista valiokunta tekee päätöksen syksyllä 2018.

.....

Valiokunta toivoo syksyllä 2018 käsiteltävän selvityksen keskittyvän hallinnolliseen yhdistämiseen, rajaten oppilaiden tilavaihdokset tarkastelun ulkopuolelle. Valiokunta toivoo selvityksen sisältävän mm. seuraavia asioita:

- vaihtoehtoiset mallit hallinnon rakenteista,
- toiminnalliset vaikutukset,
- taloudelliset vaikutukset,
- kokemuksia eri rakennuksissa toimivista yhtenäiskouluista muissa kunnissa,
- vertailu ruotsinkielisen koulupuolen hallintorakenteisiin.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.